

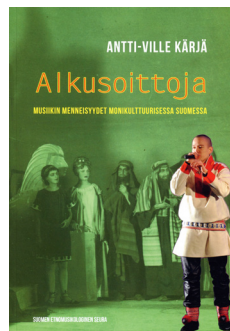
lyt jo aiemmissa tutkimuksissaan musiikin eri alueiden historiaa Suomessa. Tältä pohjalta Kärjä on tutkinut muun muassa kuvalliseen kerrontaan ja sanoituksiin liittyviä merkityksiä suomalaisissa musiikkivideoissa, kansallisen identiteetin rakentumista 1950- ja 1960-luvun vaihteen suomalaisten elokuvien populaarimusiikillisissa esityksissä (väitöstutkimus) sekä hiphopin ja rap-musiikin ilmentymiä kotimaassamme.

Kärjän tuorein teos täydentää, syventää ja vetää yhteen hänen aiempien tutkimustensa teemoja. Käsiteltäviksi on valittu orientalismin eli itämaisyyden vaikutus suomalaisessa musiikissa, mustaa musiikkia koskeva historiankirjoitus Suomessa sekä suomalaisen rapin tähänastinen, ajallisesti vielä lyhyt historia. Kuin luontevana jatkona tälle tulee suomalaisten n-laulujen (eli neekeri-sanan sisältävien laulujen) tarkastelu ajallisissa viiteympäristöissään. Lopuksi Kärjä erittelee vielä suomalaisen musiikinhistoriallisen tutkimuksen tuoreimpia saavutuksia ja tulevia haasteita.

Keskiössä jälkikolonialismi

Jo teoksen alussa tulee selväksi, ettei Kärjä peittele kriittisyyttään tutkimussuuntauksia ja käsitteitä kohtaan, jotka ovat vakiintuneita ja joiden todellista tarkoituksenmukaisuutta ei siltä pohjalta pysähdyt useinkaan miettimään. Aluksi arvostelun kohteeksi joutuu niin sanottu metodologinen nationalismi, joka tarkoittaa valtio- ja maa-kohtaisesti määrittävää musiikillista tutkimusta. Erilaiset rodulliset ja ajalliset jaottelut saavat osakseen yhtä lailla kritiikkiä. Esimerkiksi suomalaisen jazz-iskelmän kulkuausi (1956–1962/1963), joka on epookkinakin käsitteellistynyt vasta huomattavasti myöhemmin, on ajanjaksona tässä katsannossa täysin keinotekoinen.

Tarkastellessaan mustan musiikin määreitä Kärjä kiinnittää huomiota siihen, että kyseinen musiikinlaji käsitteellistetään totutun helposti lähinnä afroamerikkalaiseksi musiikiksi, johon ei lasketa-

Polkuja suomalaisessa musiikkihistoriassa

Antti-Ville Kärjä: *Alkusoittoja. Musiikin menneisyydet monikulttuurisessa Suomessa*. Suomen Etnomusikologinen Seura 2020.

Antti-Ville Kärjä on Sibelius-Akatemian palveluksessa työskentelevä kulttuurisen musiikintutkimuksen tohtori ja dosentti, joka on käsitel-

kaan mukaan niin sanotun mustan Afrikan musiikkia. Mustan Afrikan musiikki niputetaan puolestaan maailmanmusiikin alle. Muutenkin tekijän esityksestä huokuu selvää kriittisyyttä nykyisiin tutkimusperinteisiin, jotka eivät ikään kuin itse tiedosta omia sisäisiä heikkouksiaan. Käsitellessään erilaisen musiikinlajien luokittelua Kärjä tuo esiin periaatteessa muidenkin esittämää kriittisyyttä. Silti hän tietyllä tapaa hyväksyy luokittelun tarkoituksenmukaisuuden.

Keskeisinä käsitteinä kirjassa nousevat esiin paitsi metodologinen nationalismi, myös jälkikolonialismi, johon viitataan useissa yhteyksissä. Jälkikolonialismi osoittautuu eräänlaiseksi sateenvarjotermiksi, jolla selitetään sekä tutkimuksen kohteiden valikoitumista että tapoja, joilla tutkimusta harjoitetaan. Tältä pohjalta jälkikolonialismi ilmeni esimerkiksi siinä, että alistettujen väestöryhmien musiikkia tutkivat pääasiassa hallitsevaan väestönosaan kuuluvat ihmiset omilla tutkimusmenetelmillään. Jälkikolonialismia edustaisivat myös musiikin käsitteellinen rodullistaminen, rasistiselta pohjalta nimettyjen etnisten ryhmien musiikin tutkimus ja tietynlaista siirtomaahenkeä ilmentävä ”ensimaailma-keskeisyys”. Tätä heijastaa myös ylemmyydentuntainen kiinnostus ja tutkimuksellinen käsittely kaukaisten musiikkikulttuurien, kuten itämaisten, suhteen.

Esimerkiksi mustaa musiikkia koskevien tarinoiden kierrätys suomalaisessa historiankirjoituksessa olisi näin lähimenneisyyden oire jälkikoloniaalisten valtasuhteiden vaikutuksesta, ”kantaen mukanaan kaikki siirtomaa-ajalla syntyneistä ajattelu- ja esitystavoista”. Jälkikolonialismi ilmeni Suomessa myös suhtautumisessamme nykyisen somalivähemmistömme musiikkiin. Jälkikoloniaalisen tutkimuksen ydinalueisiin kuuluisikin näin, miten hahmottaa ja käsitellä alistettujen ryhmien tietoisuutta ja ilmaisumahdollisuuksia.

Onneksi jälkikolonialismia edustaa myös tietoisuus tästä kai-

kesta ja edellytykset tarkastella kriittisesti tutkimusta itseään sisältöineen. Epäsuorasti Kärjän esityksestä on ymmärrettävissä, että jälkikolonialismia ei voikaan poistaa tutkimuksen kentältä. Sillä on oma, tietyllä tapaa perusteltukin paikkansa tutkimussuuntauksissa.

Jälkikolonialismiin liittyen Kärjä tuokin esiin esimerkin musiikillisen historiankirjoituksen heikkoudesta siinä, että suomalaisin voimin tehty reggaeta käsittelevä musiikillinen tietoteos ei ole itsensä mustien ihmisten laatima. Tällaista esiintyy toki yleismaailmallisestikin: mustan musiikin määrittelyt sekä sitä koskeva tutkimuksellinen kirjoittaminen tapahtuvat ulkopuolella olevien näkökulmasta, eikä genren sisältä käsin. Afrikalaistaustaista musiikkia on kuvattu korostetun rytmikeskeisesti, ja kaikkiaan Kärjä tuo esiin näkökantia, joissa koko afrikkalaiseen rytmiiin suhtaudutaan kriittisesti vain keksittyinä rakenteena. Muita musiikillisen tutkimuksen vajuksia on, että rockin yleistä historiaa käsittelevät, alkuaan suomeksi kirjoitetut teokset ovat hyvin harvassa. Suomalaisittain asiaan ei ole tartuttu kovin hanakasti.

Orientalismia ja funlandisaatiota

Orientalismi-aiheisessa artikkelissa Kärjä tarkastelee itämaisten piirteiden vaikutusta suomalaisessa musiikissa. Tässä huomiota kiinnitetään orientalistisiin tyylikeinoiniin, joita on hyödynnetty taidemusiikin teoksissa. Erityistä huomiota orientalismivaikutusten suhteen saa Sibelius, mikä johtuu tietenkin hänen glorifioidusta ja kanonisoidusta asemastaan. Onneksi huomiota kohdistetaan myös muihin ajan taidemusiikin säveltäjiin. Analyysi koskee pitkälti teosten sävelkieltä, ja Kärjä tuo tarkasti esiin tähän kohdistunutta tutkimusta. Tässä yhteydessä tuntuu hiukan yllättävältä, että käsittelyyn nostetaan keskeisesti myös saamelaismusiikin, tarkemmin määriteltynä joikumusiikin, vaikutus muuhun suomalaiseen musiikkiin. Mietittäväämään jää, edus-

taako myös saamelaismusiikki orientalistista musiikkia.

Erityisen antoisa ja avartava luku kirjassa on suomalaisen rap-musiikin vaiheita käsittelevä artikkeli.

Suomalaisen rapin suhteen on jo mahdollista löytää useampia aaltoja ja sukupolvia, minkä johdosta musiikinlaji on saanut osakseen historiankirjoitustakin.

On mielenkiintoista, samalla huvittavaakin lukea, miten puristisesti asiaan suhtautuneet pyrkivät määrittelemään niin sanotun oikean rapin. Tältä pohjalta esimerkiksi Raptorin, joka merkitsi monelle sukupolven edustajalle 1990-luvun alussa ensimmäistä kosketusta rap-musiikkiin, ei olisi ollut rap-puristeille kunnollinen ja hyväksyttävä musiikilliselta ilmaisultaan. Raptorin kappaleet olivat lähinnä humoristisia ja näin etäällä ”puhtaasta amerikkalaislähtöisestä rapista”, joka oli hengeltään varsin poliittista.

Tässä yhteydessä Kärjä suuntaa huomioon rapin humoristisiin mukaelmiin, joita ovat tehneet muuan muassa Juice Leskinen ja Mikko Alatalo. Kärjän mukaan rapin ja breakdancen asettaminen jo tutkimuksellisesti kansankulttuurin jatkumoon kertoo rapille annettusta kulttuurisesta ja taloudellisesta arvosta. Samalla tekijä tuo esiin itse kehittämänsä, hauskaasti osu-va funlandisaatio-käsitteen, jonka avulla voi tutkia, miten ”huumorin avulla tuotetaan, rakennetaan ja ylläpidetään käsityksiä kansakunnista”.

Me halutaan olla...

Suomalaisia n-lauluja tarkasteleva artikkeli on yhtä lailla kiinnostavaa luettavaa. Johtoajatukseksi nousee, ettemme ole oikein kunnolla tunnustaneet omissa kulttuurissamme esiintyvää rasismia sen ilmentymineen. Tästä kertoo osaltaan sekin, kun Kärjän mukaan rasismien ilmausten tutkimiseen on suhtauduttu viileästi ja pidättyvästi suomalaisen musiikin historiassa. Niiden suhteen olisi esiintynyt vähätteleä, jopa kieltämistä.

Vaikka n-sanaa on pidetty aiemmassa kielenkäytössä totutuna, kenties jopa neutraalina rotumääreenä, se ei tee Kärjän katsannossa sanasta vähemmän rasistista. Kansainvälisesti sanalla on joka tapauksessa varsin rasistinen tausta. Tekijän mukaan n-sanan sisältävien laulujen tarkastelu mahdollistaa ”rasismin ajallisten kerrostumien” tutkimisen. Jonkinlaisena kohorttina n-sanan sisältävissä lauluissa olisivat 1970- ja 1980-luvun taite sekä 2000-luvun alkuvuodet.

Tunnetuimpia esimerkkejä ovat tietenkin Kake Singersin ”Me halutaan olla neekereitä” (1978) sekä Mikko Alatalon ”Kyllä sitä ny ollaan niin neekeriä, että” (1979). Alatalo (laulun toisena tekijänä) saa itsekin paljon tilaa tässä yhteydessä laulujensa tarkoitusten selittäjänä. Hän antaa ymmärtää, että laulu käsitettiin aikoinaan väärin todelliselta sanomaltaan ja se kääntyi merkitykseltään itseään vastaan toimien muun muassa kiusaamisen apuvälineenä. Tässä yhteydessä Kärjä näkee myös vaivaa osoittaa, etteivät kaikki n-sanan sisältävät laulut ole olleet merkitykseltään rasistisia.

Aivan lopuksi Kärjä erittelee suomalaisen musiikinhistoriallisen tutkimuksen viimeaikaisia saavutuksia ja tulevia haasteita. Tässä huomio kiinnittyy siihenkin, miten syvälle on tutkimuksellisesti järkevää mennä ja mihin tutkijalla on ”oikeus” kajota, esimerkiksi kansalliseen ikoniasemaan nousseiden henkilöitä tutkittaessa. Lisäksi tekijä tarkastelee tutkimusta sukupuolittuneisuuden osalta ja kansallisen näkökulman ylittämistä koskeviin haasteisiin liittyen.

Pidän teoksen vahvuutena, että siinä tarkastellaan seikkaperäisesti ja analyyttisesti kaikkia tutkimuksen kohteina olevia osaluaita. Erityisesti suomalaisen rapin vaiheista kertova artikkeli lisäsi paljon omakohtaista ymmärrystä ja tietomäärää aihepiiristä. Saman kiitoksen voisi toki esittää kirjan muidenkin artikkeleiden suhteen.

Onnistuneen tiedekirjan merkeihin kuuluu toki pieni kriittinen toteamuskin. Kärjä suhtautuu arvostelevasti vakiintuneisiin musiikintutkimuksellisiin käsitteisiin ja suuntauksiin, eikä pelkää tuoda tätä kriittisyyttään esiin. Toisaalta hänellä ei ole esittää, ainakaan kovin selkeästi, uusia määritteitä ja työkaluja, joita voisi ottaa käyttöön aiempien tilalle. Ehkä tämä ei sinänsä ole ollut hänen tarkoitukseksakaan.

Päätössanoissaan tekijä antaa ymmärtää, että monikerroksisuuden vyyhtejä on tarkoituksenmukaista purkaa ”kulloisenkin nykyhetken todellisuudesta käsin.” Musiikin ja minkä tahansa muun kulttuurin osa-alueen tutkimiseen tämä on erittäin toimiva työneuvo. Käytännössä näin on usein varmasti jo meneteltykin.

AKI ALANKO

Kirjoittaja on filosofian maisteri ja historian erikoistunut vapaa toimittaja ja kriitikko.